

DİLLER ARASI ETKİLEŞİM: ARAPÇA VE TÜRKÇE ÖRNEĞİ*

INTERACTION BETWEEN LANGUAGES: THE CASE OF ARABIC AND TURKISH

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ЯЗЫКАМИ: НА ПРИМЕРЕ АРАБСКОГО И ТУРЕЦКОГО ЯЗЫКОВ

Luay Hatem YAQOOB**

ÖZ

Dillerin etkileşimi uzun dönemlerin geçmesiyle gözlemlenen doğal bir olgudur. Bir dil başka bir dil ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantı kurduğunda diller birbirine nüfuz eder. İster eski olsun ister yeni, dünyadaki tüm dillerin birbirini etkilemesi ve aynı şekilde birbirinden etkilenmesi normaldir. İnsanların birlikte yaşamaları sonucunda diller arasında etkileşimlere ve kelime geçişlerine tanık olunmaktadır. Farklı topluluklar arasında çeşitli ilişkiler geliştirilmesi, halkların komşuluk bağları, etnik ve dini bakımdan saf olmayan yapıların oluşması neticesinde dillerin değişmesi ve birbirinden etkilenmesi kanun niteliğinde bir realitedir. Bu araştırma Türkçe ve lehçelerini genel hatlarıyla incelemenin yanında onlarda meydana değişimleri ele almayı amaçlamaktadır. Üç bölümden oluşan çalışmada Türkçe ve Arapça arasındaki benzer yönler ortaya konmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde, Türkçenin ortaya çıkışından ve günümüzdeki şekline ulaşıncaya kadar geçtiği dönemlerden bahsedilmektedir. İkinci bölümde Arapçanın Türkçeye etkisi, aralarındaki etkileşim ve benzerlikler işlenmektedir. Üçüncü bölümde ise Türkçenin Arapçadan etkilendiği en önemli meseleler ve alanlar değerlendirilmektedir. Araştırmada, Türkçenin Arapçadan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda en önemli faktörler, Türk halkının çoğunluğunun İslam dinine inanması ve İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in Arapça olmasıdır. Osmanlı Türkçesinde Arapçanın izlerini bariz bir şekilde görmek mümkündür. 1928 yılında gerçekleşen harf inkılabı ve devamındaki dilde sadeleştirme

* Bu çalışma, 2018 yılında Bağdat Üniversitesi İbn Rüşd Eğitim Fakültesi'nde düzenlenen "VI. Uluslararası Bilim Kongresi"nde Arapça olarak sunulmuş olan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** ORCID: [0000-0002-8518-0148](https://orcid.org/0000-0002-8518-0148), Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı, e-mail: luay.hatem@asbu.edu.tr

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

hareketi ile birlikte, Arapça etkisinin eskiye oranla giderek azalmaya başladığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen Arapça, ortak kelimeler bakımından Türkçe üzerindeki en etkili yabancı dil olma özelliğini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dilbilim, Dilsel Etkileşim, Arapça, Türkçe, Diller arasındaki benzerlikler.

ABSTRACT

The interaction of languages is a natural phenomenon observed by the passing of long terms. Languages permeate each other when a language connects directly or indirectly with another language. Whether old or new, it is normal for all languages in the world to influence each other and be influenced by each other in the same way. Interactions and word transitions between languages are witnessed as a result of people living together. It is a statutory reality that languages change and influence each other as a result of developing various relationships between different communities, neighborly ties of peoples, ethnically and religiously impure structures. This research aims to question Turkish and dialects in general as well as to address the changes in them. In our three-chapter study, similar aspects between Turkish and Arabic were tried to be put forward. Chapter one mentions the emergence of Turkish and the periods in which it passed until it reached its present form. In the second chapter, the influence of Arabic in Turkish, the interaction and similarities between them are interrogated. The third chapter considers the most important issues and areas in which Turkish is influenced by Arabic. The study concluded that Turkish is influenced by Arabic. The most important factors in this context are that the majority of the Turkish people believe in the religion of Islam, and the holy book of Islam is the Quran in Arabic. In Ottoman Turkish, it is possible to see obvious traces of Arabic. It is understood that the Arabic influence is gradually decreasing compared to before with the Letter Revolution in 1928 and the subsequent language simplification movement. Despite this, Arabic remains the most influential foreign language on Turkish in terms of common words.

Keywords: Linguistics, Linguistic Interaction, Arabic, Turkish, Similarities Between Languages.

АННОТАЦИЯ

Взаимодействие языков - это естественное явление, наблюдаемое в течении длительного периода. Один язык прямо или косвенно оказывает влияние на другой язык. Считается нормальным процессом, когда как древние, так и новые языки влияют друг на друга. В результате совместного проживания людей наблюдаются взаимодействия слов между языками. Это неизбежная реальность, когда языки меняются и находятся под влиянием друг друга в результате развития различных отношений между различными сообществами, соседства народов, образования этнически и религиозно нечистых структур. Нижеследующее исследование направлено на изучение турецкого языка и его диалектов в целом, а также на обсуждение произошедших в них изменений. В нашем исследовании, состоящем из трех частей, мы попытались выявить схожие аспекты турецкого и арабского языков.

В первой части упоминается процесс возникновения турецкого языка и периоды его формирования до достижения своей нынешней формы. Во второй части обсуждается влияние арабского языка на турецкий, взаимодействие и сходство между ними. В третьей части оцениваются наиболее важные вопросы и области турецкий языка, которые более всего подверглись влиянию арабского языка. В ходе исследования был сделан вывод, что турецкий язык находится под влиянием арабского языка. В этом контексте наиболее важным фактором является следующее, что большинство турков исповедуют ислам и священная книга ислама, Коран, написана на арабском языке. В османском языке можно ясно увидеть следы арабского языка. Понятно, что влияние арабского языка стало постепенно уменьшаться по сравнению с прошлым, наряду с реформой алфавита, которая была проведена в 1928 году и последующим упрощением языка. Несмотря на это, арабский язык по-прежнему является самым влиятельным иностранным языком на турецкий с точки зрения употребления слов.

Ключевые слова: лингвистика, лингвистическое взаимодействие, арабский, турецкий, языковые сходства.

1. GİRİŞ

Dil, toplumun varlığını ve kimliğini temsil eden, toplum üyeleri arasında iletişim kurmayı sağlayan bir araçtır. Bireyin düşüncelerini ve duygularını ifade ettiği semboller ve işaretler sistemidir. Dillerin çoğalmasında dilsel etkileşim olarak adlandırılan bir insani olgunun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Birbirini etkileyen ve iç içe geçmiş diller bağlamında Türkçe ve Arapçayı örnek vermek mümkündür. Türkler ve Araplar arasında çağlar boyunca meydana gelen dini, coğrafi ve sosyal yakınlaşmadan diller de payını almıştır.

İki dil arasındaki geçişkenlik ve benzeşme kelime, ses ve terkip gibi dil düzeylerinde rastlanabilen bir olgudur. Sözcüksel ilişki dilsel etkileşimde en yaygın durumdur. Her dilin kendi sözlük hafızası olmasına rağmen herhangi bir dili konuşan bir kişi anadilinden farklı başka bir dilden kelime almak zorunda kalabilmektedir. Çünkü ödünçlenen kelime duyguları daha iyi ifade etmeye yardımcı olabilmektedir. Bu durum özellikle bilimsel ve teknik terimler söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Eski gramercilerin "mu'arrab, dahîl, garîb" isimleriyle atıfta bulunduğu bu olguya "dilsel ödünçleme" denmektedir. Kuşkusuz Arapça ve Türkçe diğer diller gibi tarihî süreçte büyümüş ve gelişmiştir. Farklı lisanlar konuşanlar, diğer dillerden kelime transfer etmek suretiyle belirli alanlardaki kelime eksikliğini telafi etmişlerdir.

Sözcüksel ilişki dilsel etkileşimde en fazla görülen durumdur. Her dilin kendi sözlük hafızası olmasına rağmen, bir kişi başka bir dile ait sözlüklerinden kelime almak zorunda kalabilir; çünkü bu kelime duyguları daha iyi ifade etmeye yardımcı olabilir. Bu durum özellikle bilimsel ve teknik terimler söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu, eski gramercilerin "mu'arrab, dahîl, Garîb" isimleriyle atıfta bulunduğu "dilsel ödünç alma" terimidir. Arapça, Türkçe ve diğer dillerin tarihî süreçte büyüdüğüne ve geliştiğine şüphe yoktur. Böylelikle diğer

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

dillerden kelime transfer etmek suretiyle belirli alanlardaki kelime eksikliğini telafi etmişlerdir.

Dilsel etkileşim her zaman aynı telaffuz ve kompozisyona sahip kelimelerde olmayıp bazen daha karmaşık şekillerde olabilmektedir. Örneğin başka bir dilden gelen kelime daha sonra hedef dilin kurallarına göre değiştirilebilir veya eski kelime dağarcığından türetilen yeni kelimeler geliştirilebilir. Bu durum zaman zaman yaygın kullanım alanına sahip bazı ifade ve terkiplerin doğrudan tercüme edilmesi şeklinde olabildiği gibi kaynak dilden alınan kelimenin yapısını ve veya dilbilgisi kurallarını büyük ölçüde değiştirmek şeklinde de olabilmektedir.

Dilde şekilsel etkileşim konusuna bakıldığında, bu etkileşimin çoğunlukla şekilsel etkileşim, anlamsal etkileşim ve dilsel ödünçleme şeklinde üç türden oluştuğu görülmektedir: Şekilsel etkileşim; türetme, dil kalıpları ve terkip açısından benzetmektedir. Anlamsal örtüşme mecaz ve harfi tercümeyle dayanmaktadır. Dilsel ödünçleme ise özellikle modern ilmî-edebeî ve dinî kelimelerin alınması temelinde gelişmektedir. Arapça ve Türkçe örneğinde genelde anlamsal örtüşme ve dilsel ödünçleme türleri ile karşılaşmaktadır.

2. TÜRKÇENİN AŞAMALARI

Türkçe günümüzdeki şekline ulaşmaya kadar birçok aşamadan geçmiştir. Bu dil kelime köklerindeki benzerlikten ziyade cümledeki gramer yapısının birbirine benzediği ve sondan eklemeli dillerden oluşan Ural-Altay Dil Ailesi'nden sayılmaktadır. Anılan aileye mensup diller, kelime köküne eklenen ve kelimeye başka anlamlar katan birçok eklere sahip olmasıyla ön plana çıkar. Türkçenin yanında Fince, Moğolca, Macarca da söz konusu gruba girer (Şâmân, 1994: 2).

Tarihi süreçte Türkçe, kollara ve birçok lehçeye ayrılmıştır. Ayrılık sebeplerinin bir kısmı kabile temelli bir kısmı dil temelli bir kısmı ise coğrafi (bölgesel) temellidir. Türkçenin coğrafi bölgelere taksiminde esas olarak iki lehçeden bahsedilmektedir: Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesi.

Kökenleri altıncı yüzyıla dayanan Doğu Türkçesinin iki lehçeye ayrıldığı söylemek mümkündür. 'Kıpçak' olarak isimlendirilen ve Mısırda Memlukler tarafından kullanılan lehçe, Doğu Türkçesinin birinci lehçesini – kolunu oluştururken Cengizhan'ın oğlu Çağatay'dan dolayı 'Çağatayca' olarak isimlendirilen lehçe ise ikinci kolu meydana getirir. Bugün Çağatayca'nın yerini Özbek lehçesi almıştır. Batı Türkçesi ise, sırasıyla şu üç lehçeye ayrılmıştır. İran'ın kuzeyinde, Azerbaycan ve Bazı Hazar Denizi bölgelerinde konuşulan Azerice, Türkmenistan'da yaygın olan Türkmence, Türkiye halkının konuştuğu Türkçe (Ercilasun, 2019: 429), (eş-Şâmân, 1994: 2-3).

Türkiye Türkçesi, Selçukluların Anadolu'ya hükmettiği dönemlerde gelişmeye ve olgunlaşmaya başlamıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan sonra devletin kurucusu Ertuğrul'un oğlu Osman'a nispetle 'Osmanlıca' olarak isimlendirilmiştir. Bu dilin gelişmesi ve komşu toplulukları etkilemesi, Osmanlı devletinin özellikle siyasi ve kültürel açılardan gelişmesi ile

ilişkili olmuştur. Osmanlıcada dil milliyetçiliğine dair izler görülmediğine işaret etmek uygun olacaktır (Akar, 2020: 289), (Makdîş, 1988: 2/69).

Osmanlıca Arap harfleri ile yazılmış ve birçok Arapça ve Farsça kelimeleri içermiştir. Osmanlıcada Arapça kelimelerin oranı yaklaşık %70'e ulaşmıştır. Bu durum, her iki dili konuşan devletlerin Türk topluluklarını etkilemesi ve coğrafi olarak bu devletlere komşu olmalarından kaynaklanmıştır. Türkler, Farsçadan şiir ve edebiyat metotlarını; Arapçadan din, tarih ve kültür ile ilgili birçok bilgi almışlardır. Söz konusu bağlamda dini kitapların büyük çoğunluğunun Osmanlı idaresinde Arapça okutulduğuna değinmek yerinde olacaktır. Osmanlıca 33 harften oluşmakta, Arap harflerinin tümüne ek olarak Farsçadan da 5 harfi içermektedir (Akar, 2020: 287), (Kâmil, 1896: 7).

No	Osmanlıca Harfler	Okunuşu	No	Osmanlıca Harfler	Okunuşu
1.	ا	Elif: E sesini verir.	18.	ض	Dad: D ve Z sesi verir.
2.	ب	Be: B sesi verir.	19.	ط	Tr: T ve D sesi verir.
3.	پ	Pe: P sesi verir.	20.	ظ	Zı: Z sesi verir.
4.	ت	Te: T sesi verir.	21.	ع	Ayin: Türkçede kullanılm
5.	ث	Se: S sesi verir.	22.	غ	Ğayn: Ğ \G sesini verir.
6.	ج	Cim: C sesi verir.	23.	ف	Fe: F sesi verir.
7.	چ	Çe: Ç sesi verir.	24.	ق	Kaf: K sesi verir.
8.	ح	Ha: H sesi verir.	25.	ك	Kef: K sesi verir.
9.	خ	Hı: H sesi verir.	26.	گ	Gef: G ve Ğ sesi verir.
10.	د	Dal: D sesi verir.	27.	ڭ	Nef: N sesi verir.
11.	ذ	Zel: Z sesi verir.	28.	ل	Lam: L sesi verir.
12.	ر	Ra: R sesi verir.	29.	م	Mim: M sesi verir.
13.	ز	Ze: Z sesi verir.	30.	ن	Nun: N sesi verir.
14.	ژ	Je: J sesi verir.	31.	و	Vav: U sesi verir.
15.	س	Sin: S sesi verir.	32.	هـ	He: HE sesi verir.
16.	ش	Şin: Ş sesi verir.	33.	ی	Ye: I sesi verir.
17.	ص	Sad: S sesi verir.			

Osmanlı Devleti'nin 1923 yılında son bulmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk 'Türk Dil Kurumu'nu açmıştır. Bu kurumun görevi, Arapça harfleri Latin harfleri ile değiştirme suretiyle Osmanlıca'yı Yeni Türkçeye dönüştürmek olmuştur (Akar, 2020: 287), (Turbânî, 2010: 441). 1928 yılında alfabe değişikliği kararı resmi olarak onaylanmıştır. Karar ile birlikte Arapça harfler yerine Latin harfleri konulmuştur. Bazı ilgililer, kökü Arapça ve Farsça olan birtakım kelimelerin azaltılması üzerinde çalışmıştır. Arapça kelimeler, birtakım Fransızca ve İngilizce kelimeler de eklenerek kökü Türkçe olan yeni kelimelerle değiştirilmiştir (Abdulaziz, 2013: 117).

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

1928 senesinin, 29 harften oluşan Yeni Türkçenin doğuşu anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Yeni Türkçe, aşağıda sunulan Latin alfabesini esas almıştır (Akar, 2020: 311), (Kuşçuzade, 2013: 7).

No	Büyük Harf	Küçük Harf	Okunuşu	No	Büyük Harf	Küçük Harf	Okunuşu
1.	A	A	A: sesi verir.	16.	M	m	Me: sesi verir.
2.	B	B	Be: sesi verir.	17.	N	n	Ne: sesi verir.
3.	C	C	Ce: sesi verir.	18.	O	o	O: sesi verir.
4.	Ç	Ç	Çe: sesi verir.	19.	Ö	ö	Ö: sesi verir.
5.	D	D	De: sesi verir.	20.	P	p	Pe: sesi verir.
6.	E	E	E: sesi verir.	21.	R	r	Re: sesi verir.
7.	F	F	Fe: sesi verir.	22.	S	s	Se: sesi verir.
8.	G	G	Ge: sesi verir.	23.	Ş	ş	Şe: sesi verir.
9.	Ğ	Ğ	Ğ: sesi veremez.	24.	T	t	Te: sesi verir.
10.	H	H	He: sesi verir.	25.	U	u	U: sesi verir.
11.	I	I	I: sesi verir.	26.	Ü	ü	Ü: sesi verir.
12.	İ	İ	İ: sesi verir.	27.	V	v	Ve: sesi verir.
13.	J	J	Je: sesi verir.	28.	Y	y	Ye: sesi verir.
14.	K	K	Ke: sesi verir.	29.	Z	z	Ze: sesi verir.
15.	L	L	Le: sesi verir.				

Buna göre yeni Türkçenin olarak tabir edilen Osmanlıcadaki bazı sesleri ve harfleri içermediği, lafızları değiştirildiği görülmektedir. Örneğin Sâd(ص) harfi, s; Dâd(ض) harf, d; Tâ(ط) harfi, t; Zâ(ظ) ve Zêl(ذ) harfleri, z; Gâf(ق) harfi, k; Vâv(و) harfi, v; Se(ث) harfi, s; ‘Ayn(ع) harfi, a; Hâ(ح) ve Hı(خ) harfleri ise h ile karşılanmıştır (Sâbân, 2005: 18-19).

Eski Türkçede yazının ortaya çıkış tarihi ele alındığında konuyu birçok gizemin çevrelediği görülecektir. Yazıya dair bilgiler oldukça kısıtlıdır, kitapların ve ilgili eserlerin derinliklerinde sunulan bazı işaretler vardır ancak konuya ilişkin yeterli cevaplar bulunmamaktadır. Bu durum, hicri 5. yüzyılda 464-466 dolayında ortaya çıkan bir şeydir. Mahmud bin Hüseyin el-Kaşgari, Orta Asya’da bulunan Kaşgar şehrinden Bağdat’taki hilafet merkezi Abbasi’ye gelmiş sonra burada Arap alfabesiyle ‘Dîvânü Lugâti’t-Türk’ adında bir eser yazmıştır. Müellif, bu eserini Halife Kasım b. Abdillâh el-Muktedî billâh el-Abbâsi’ye ithaf etmiştir (Barthold 1996: 110), (Kehhâle: 12/160). Kaşgari (Kaşgarlı), Arapların, Abbâsi sınırları içerisinde yaşayan Türkler ile konuşabilmek için Türkçe kelimeleri öğrenmelerini, İslâm medeniyetinin çoğunluğunu oluşturan iki millet ve İslâm medeniyetinin en önemli iki unsuru olan Türkler ve Araplar arasında bir iletişim köprüsü kurmayı istemiştir. Bu eser (H. 1333-M. 1914) yılında İstanbul Matbaa-i Amire’de basılmıştır (İbn Fündüme, 2004: 649).

Dîvânü Lugâti’t-Türk; dil, edebiyat, coğrafya ve tarih alanlarını kapsayan bir ansiklopedi sayılır ve üç ciltten oluşur. Arapça ve Eski Türkçe dillerinde

yazılmıştır. Arapça açıklaması verilen 7500 Türkçe kelimedenden oluşur. Kaşgarlı Mahmut iki dilin incelenmesinde karşılaştırmalı bir yöntem kullanmıştır. Eserinde o döneme ait farklı Türkçe lehçelerden kelimeler; bazı edebi hikâyeler, kaside, türkü ve özdeyişlere ek olarak Türk halk edebiyatından şiir, nesir, recez ve gelenek görenekler zikretmiştir (Kâşgarî, 1914: 352). Bu kitabın şu ana kadar on dile çevrilmiş olması dikkate değerdir.

H. 462 yılında ortaya çıkan önemli isim Yusuf Has Hacib, Orta Asya'da "Kutadgu Bilig" adında Eski Türkçe bir eser yazmıştır. Bu isim Arapçada 'Mutluluk İlimi' anlamına gelir. Müellif, bu eseri dönemin hükümdarı olan Ebu Ali Hasan Togaç'a ithaf etmiştir. Eser, Eski Türkçe metinlerden Çağatay lehçesinin Arapça harfler ile yazılan en eski örneklerindedir. Ahlak ve öğütler hakkında olan bu kitapta İslam kültürünün etkisi oldukça belirgindir (Barthold, 1996: 153).

H. 7. yüzyılın başlarına kadar Eski Türkçe ile yazılan pek az eser bulunmaktadır. Bu dönemden sonra Osmanlıların Selçuklu yönetimine mirasçı olmasıyla Anadolu'da yavaş yavaş Türkçe ürünler yazılmaya başlanmıştır. Bu dönem Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırılır. H. 8. Yüzyıl, edebi üretim ve çalışmaların öne çıktığı bir çağ olmuştur. Bu dönemde Türkçe eserler ve kitaplar artmış, şair divanları ortaya çıkmıştır. Türk Edebiyatı inkâr edilemez bir gerçeğe dönüşmüştür. Ancak çoğu alim Osmanlıca kullanmalarına ve soyları Arap olmamasına rağmen İslam âleminin tümüne ulaşmak için kitaplarını ve özellikle de dini nitelikli eserleri Arapça yazmayı tercih etmiştir (Arpa, 2018: 204).

1928 yılında Türkçenin Latin harfleriyle yazılmaya başlandığı Harf Devrimi'ne kadar Arapça ilmi eser yazma geleneği sürmüştür. Hükümet, harf inkılabıyla, sadeleştirilen ve yeni bir alfabe kazanan Türkçenin resmi işlemlerde temel dil olmasını kararlaştırmış, bundan dolayı edebiyatçı ve yazarlar eserlerini Latin harfleri ile kaleme almışlardır (Akar, 2020: 289).

3. ARAPÇANIN TÜRKÇEYE ETKİSİ

Arapça Kur'an-ı Kerim'in dili olması hasebiyle tüm Müslümanlar arasında ortak bir dil olma özelliği taşır. Bazı oryantalistlerin iddia ettiği gibi Arapçanın Araplara özgü bir dil olduğunu söylemek güçtür. Nesiller boyu Müslüman toplulukların ve İslam'a sonradan girenlerin Arapça eser yazdıklarına rastlanmıştır. Onlar din işlerini, ilahi kelâmı, dinin buyruk ve yasaklarını anlamak için Arapçayı son derece iyi öğrenmeye gayret etmişlerdir. İslam topraklarının geniş fetihlere ve büyük göçlere tanık olduğu dönemde Arapça zirveye ulaşmıştır. Böylelikle Arap dili, doğuda Çin, batıda Portekiz ve İspanya, kuzeyde Anadolu'nun eteklerine güneyde Afrika'nın derinliklerine uzanan büyük bir coğrafyayı etkilemiş ve bu coğrafyanın özelliklerinden etkilenmiştir. Arap dili dünya dilleri arasında önemli bir konuma sahip olmuştur. Kuran-ı Kerim'in Arapça inmiş olması, Arap dilini diğer dillerden ayıran en önemli sebeptir. Arap ve İslam toplumları bu dile din dili olduğu ve Müslümanların onu öğrenmesinin gerekliliği düşüncesi ile bağlı kalmışlardır. Örneğin "Perslerin İslamiyet'e girmelerinden sonra Farsça, din dili olması hasebiyle Arapçadan çok etkilenmiştir. Bu etkilenme sadece Farsçaya

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

Arapça sözcüklerin girmesiyle kalmamış, birçok ilim dalında Arapça kavramların yoğun olarak kullanılması noktasına ulaşmıştır.” (Aktaş, 2019: 102-103). Farsça, bazı ince ayrımlar ile Osmanlı Türkçesi, Urduca, Svahilice, Keşmirce, Sindhî, Cava Dili, Kürtçe gibi Arap alfabesiyle yazılan birçok dil vardır (User, 2006: 90-141). Arap dilinden doğrudan etkilenen diller arasında Osmanlı Türkçesi ve Latin harfli yeni Türkçeden bahsetmek mümkündür. Osmanlı Türkçesinin kelime dağarcığının yaklaşık %70’i Arapça kelimelerden oluşmaktadır. 1928 yılında gerçekleşen Türkçe devrimi ile Arapça etkisinin azaltılması çalışmaları aracılığıyla Arapçadan ödünç alınan kelimelerin oranı %30’a düşürülmüştür. Yaşar Avcı’nın 2005 yılında Türk Dil Kurumu’ndan çıkan Türkçe Sözlüğünü kaynak alan araştırmasına göre Türkçe ile ilişkili olan dillerin başında Arapça gelmektedir. Türkçeye diğer dillerden geçen kelime sayısı analizleri ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Avcı, 2006: VII).

No	Dil	Türkçeye bu dilden geçen kelime sayısı	No	Dil	Türkçeye bu dilden geçen kelime sayısı
1.	Arapça	6463	13.	Macarca	19
2.	Fransızca	4974	14.	Rumca	14
3.	Farsça	1347	15.	Moğolca	13
4.	İtalyanca	632	16.	İbranice	9
5.	İngilizce	583	17.	Bulgarca	8
6.	Yunanca	399	18.	Japonca	7
7.	Latince	147	19.	Portekizce	4
8.	Almanca	85	20.	Norveççe	2
9.	Rusca	40	21.	Fince	2
10.	İspanyolca	36	22.	Arnavutça	1
11.	Yugoslavca	24	23.	Korece	1
12.	Ermenice	23	24.	Soğdca	1

Yukarıdaki tablodan Türk dili ile tarih boyunca bilinen 24 dil arasında bir etkileşimin olduğu ve yaklaşık 6463 sözcük ile Türkçe’nin etkilendiği diller arasında en yüksek yüzdeyi Arapçanın elde ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Fransızca 4974 kelime ile ikinci sırada, 1347 kelime ile Farsça üçüncü sırada gelmektedir. Türkçenin başka dillerden aldığı kelimelerin toplamı yaklaşık 14697 kelimedir. Dolayısıyla Türklerin diğer milletlerle kaynaşarak, onlardan ve dillerinden etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu etki, Müslüman Türklerin İslam halifeliğini devralmaları neticesinde ve gerçekleştirdikleri İslami fetihlerle bağlantılıdır, onu dünyanın çeşitli yerlerinde yaklaşık beş yüzyıl süren Osmanlı Türk hakimiyetinin bir ürünü olarak değerlendirmek olasıdır.

4. TÜRKÇE ÜZERİNDEKİ ARAPÇA ETKİSİNİN YÖNLERİ

Türkçe araştırmacıları Türkçe ile Arapça arasında çeşitli alanlarda birçok ortak yön ve özelliğin, etkileşimlerin olduğunu belirtmiştir.

4.1. Türkçe’de “M” Harfi İle Başlayan Kelimeler

Türkçede “m” harfi ile başlayan çoğu kelimenin kökeninin başka dillerden olduğu söylenebilir. “M” harfi ile başlayan kelimelerin % 97’inin Arapça kökenli olduğu ileri sürülmüştür. “M” harfi ile başlayan bazı kelimeler şöyledir (Daha bilgi için Bkz. Yaqoob 2020).

No	Türkçe Kelimeler	Arapça Karşılığı	No	Türkçe Kelimeler	Arapça Karşılığı	No	Türkçe Kelimeler	Arapça Karşılığı
1.	Muallim	مُعَلِّمٌ	11.	Muvaffak	مُؤَفِّقٌ	21.	Mesken	مَسْكَنٌ
2.	Mühendis	مُهَنْدِسٌ	12.	Müsabaka	مُسَابَقَةٌ	22.	Meşakkat	مَشَقَّةٌ
3.	Mahfil	مَحْفَلٌ	13.	Müsamaha	مُسَامَاةٌ	23.	Mevki	مَوْقِعٌ
4.	Mazhar	مَظْهَرٌ	14.	Müstakil	مُسْتَقِلٌ	24.	Mezhep	مَذْهَبٌ
5.	Mahzun	مَحْزُونٌ	15.	Müzakere	مُذَاكَرَةٌ	25.	Mıntıka	مِنْطَقَةٌ
6.	Maktul	مَقْتُولٌ	16.	Mükerrer	مُكَرَّرٌ	26.	Mihver	مِخْوَرٌ
7.	Mesrur	مَسْرُورٌ	17.	Mülhem	مُلْهِمٌ	27.	Misal	مِثَالٌ
8.	Mensup	مَنْسُوبٌ	18.	Mümessil	مُمْتَلٌ	28.	Mazlum	مَظْلُومٌ
9.	Menşe	مَنْشَأٌ	19.	Münasebet	مُنَاسَبَةٌ	29.	Mukabil	مُقَابِلٌ
10.	Merhale	مَرْحَلَةٌ	20.	Müphem	مُفْهِمٌ	30.	Mutedil	مُعْتَدِلٌ

Yukarıdaki tabloda yer alan “m” harfi ile başlayan kelimelerin genelinin Arap kökenli olduğu ve sıfat olduğu görülmektedir.

4.2. Türkçede Yardımcı Fiiller

Türkçede diğer dillerde de olduğu gibi kelimeler fiil, isim ve harf olarak sınıflandırılır. Fiiller yapıları bakımından basit, türemiş ve birleşik fiil olmak üzere üç bölüme ayrılır. Türkçede (et-) yardımcı fiili (-mek) eki ile beraber çok sık kullanılan yardımcı fiillerdendir. Türkçe sözlükler ve kitaplar incelendiğinde (et-mek) yardımcı fiili ile kurulan Türkçe fiillerin büyük oranda Arapça kelimelerden türetildiği görülmüştür. Bu yardımcı fiil Türkçe’de tüm türevleriyle kullanılmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu duruma örnek olarak bazı kelimeler verilmiştir.

No	Arapça	Türkçe	No	Arapça	Türkçe
1.	عَفَا	Affet-mek	16.	تَعَهَّدَ	Tahhüt et-mek
2.	بَحَثَ	Bahs et-mek	17.	أَطْفَ	Lütf et-mek
3.	جَاهَدَ	Cihat et-mek	18.	مَنَعَ	Men‘ et-mek
4.	صَبَرَ	Sabr et-mek	19.	بَنَى	Bina et-mek
5.	فَرَضَ	Farz et-mek	20.	جَلَبَ	Celp et-mek
6.	حَمِدَ	Hamd et-mek	21.	غَضَبَ	Gasp et-mek
7.	أَدْرَكَ	İdrak et-mek	22.	أَمَرَ	Emir et-mek
8.	رَدَّ	Reddet-mek	23.	فَرَضَ	Farz et-mek
9.	قَبِلَ	Kabul et-mek	24.	حَمِدَ	Hamd et-mek

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

10.	نَقَشَ	Nakş et-mek	25.	أَصْلَحَ	Islah et-mek
11.	دَلَّ	Delalet et-mek	26.	أَدْرَكَ	İdrak et-mek
12.	اتَّفَقَ	İttifak et-mek	27.	شَفَقَ	Şefkat et-mek
15.	رَغِبَ	Rağbet et-mek	28.	دَعَا	Davet et-mek
14.	ظَلَمَ	Zulmet-mek	29.	وَاعَظَ	Vaaz et-mek
15.	صَرَفَ	Sarf et-mek	30.	يَيْسَ	Yeis et-mek

4.3. Arapça Anlam Formunu Kaybeden Türkçe Kelimeler

Türkçede Arapça kökenli olup Türkçeye geçtiğinde yeni anlam ve görünüm kazanan kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeler iki türe ayrılır:

4.3.1. Düzensiz Çoğul Formunda Olan Kelimeler

Türkçede aynı anlamda kullanılan ancak sayı bakımından Arapçada çoğulluk bildirirken Türkçede tekil mana gösteren kelimelerdir. Bu kelimelerin çoğulları Türkçede “-ler-lar” ekiyle sağlanmaktadır. Arapçada çoğul isimler; kurallı eril çoğul, kurallı dişil çoğul ve kurlsız/düzensiz çoğul olmak üzere üçe ayrılır. Türkçede ise isimler, sonlarına ler/lar eki getirilmek suretiyle kurallı bir şekilde çoğul yapılır. Ayrıca Arapçada isimler için ikillik söz konusuysen, Türkçede isimler için böyle bir durum söz konusu değildir. Yani Türkçede isimler sayı bakımından tekil ve çoğul olmak üzere ikiye ayrılır (Aktaş, 2020: 192). Bu kelimelerden bazı örnekler:

No	Arapçada Tekil Hali	Arapçada Çoğul Hali	Türkçede Tekil Hali	Türkçede Çoğul Hali
1.	تَبْلِغٌ	تَبْلِغَاتٌ	Tebliğat	Tebliğatlar
2.	حَادِثَةٌ	حَوَادِثٌ	Havadis	---
3.	حَبِيبٌ	أَحْبَابٌ	Ahbab	Ahbablar
4.	حَقٌّ	حَقُوقٌ	Hukuk	Hukuklar
5.	حُكْمٌ	أَحْكَامٌ	Ahkam	---
6.	رِزْقٌ	أَرْزَاقٌ	Erzak	Erzaklar
7.	شَقِيٌّ	أَشْقِيَاءٌ	Eşkiya	Eşkiyalar
8.	شَيْءٌ	أَشْيَاءٌ	Eşya	Eşyalar
9.	صِنْفٌ	أَصْنَافٌ	Esnaf	Esnaflar
10.	طَلِبٌ	طَلَبَةٌ	Talebe	Talebeler
11.	طَرَفٌ	أَطْرَافٌ	Etraf	Etraflar
12.	عَلَمٌ	عُلَمَاءٌ	Ulema	Ulemalar
13.	عَظْوٌ	أَعْظَاءٌ	Aza	Azalar
14.	غُرْبٌ	غُرَبَاءٌ	Gureba	Gurebalar
15.	فَقِيرٌ	فُقَرَاءٌ	Fukara	Fukaralar
16.	لِبَاسٌ	أَلْبِسَةٌ	Elbise	Elbiseler
17.	مَلِكٌ	أَمْلَاقٌ	Emlak	---
18.	نَفْسٌ	نُفُوسٌ	Nüfus	Nüfuslar
19.	وَرَقَةٌ	أَوْرَاقٌ	Evrak	Evraklar

20.	وَلَدٌ	أَوْلَادٌ	Evlat	Evlatlar
21.	وَلِيٌّ	أَوْلِيَاءٌ	Evliya	Evliyalar

4.3.2. Gerçek Anlamı Dışında Kullanılan Arapça Kökenli Kelimeler

Arapça kökenli veya Arapçalaşmış bazı sözcükler aynı telaffuzla ancak farklı anlamlarla Türkçede yer almaktadır. Anlamlarının değişme nedeni dilsel veya tarihsel faktörlerden ya da Arapçadaki esas anlamlar kontrol edilmeden benimsenen kullanımlardan kaynaklanmaktadır (Bkz. İşler, 1997: 7; <https://sozluk.gov.tr/>). Aşağıdaki tabloda yer alan kelimeler bu türe örnektir.

No	Arapça Kelimeler	Türkçe Yazımı	Türkçedeki Anlamı	Arapçadaki Anlamı
1.	مُسَاعِدَةٌ	Müsaade	İzin, icazet, ruhsat	Yardım ¹
2.	مُحْتَسِمٌ	Muhteşem	Hayranlık uyandıran	İhtişamli elbise giyenen ² (kadınlar için kullanılır.)
3.	مِسَافِرٌ	Misafir	Misafir	Yolcu ³
4.	فَقَطٌ	Fakat	Ancak, ama, lakin	Sadece ⁴
5.	عَيَاشٌ	Ayyaş	İçkiye düşkün, içkici	Ekmek satan, çok yaşayan ⁵
6.	أَبْنَقٌ	Enik	Kedi, köpek yavrusu	Güzel, Hayran bırakan, Şık ⁶
7.	إِنْتِظَارٌ	İntizar	Beddua, inkisar	Beklemek ⁷
8.	جَزَاءٌ	Ceza	Ceza, Suç işleyene karşı uygulanan yaptırım	Karşılık (iyi-kötü) ⁸
9.	نَارٌ	Nar	Nar, ateş	Ateş ⁹
10.	وَرَمٌ	Verem	Akciğer hastalığı	Şişkinlik ¹⁰
11.	الْتِفَاتٌ	İltifat	Övgü, güzel söz	Yönelmek, yüz çevirmek. ¹¹
12.	مُهَنْدٌ	Muhannet	Alçak, korkak, namert	Hindistan'da yapılan kılıç ¹²
15.	أَبْطَالٌ	Aptal	Zekâsı pek gelişmemiş	Cesurlar, Üstünler, kahramanlar ¹³
14.	صَرْبَةٌ	Darbe	Vuruş, zor kullanarak hükümeti istifa ettirme	Tokat Vurmak ¹⁴
15.	تَجَاوُزٌ	Tecavüz	Namusuna saldırma,	Sınırdan çıkmak ¹⁵

¹ (Ferâhîdî: 645), (Ezdi 1987: 2/645).

² (Muhtar, 2008: 502).

³ (İbn Manzûr, 1993: 4/368), (Muhtar 2008: 2/1072).

⁴ (Muhtar, 2008: 3/1731).

⁵ (Muhtar, 2008: 2/1584).

⁶ (İbn Fâris, 1986: 105), (Muhtar 2008: 132).

⁷ (Muhtar, 2008: 3/2231).

⁸ (İbn Manzûr, 1993: 2/430), (Muhtar 2008: 334).

⁹ (İbn Sîde, 1996: 3/170), (Muhtar 2008: 3/2303).

¹⁰ (İbn Sîde, 1996: 1/469), (İbn Manzûr 1993: 3/63).

¹¹ (er-Râzî, 1999: 283) (İbn Manzûr 1993: 2/84).

¹² (İbn Manzûr, 1993: 3/438), (Muhtar 2008: 3/237).

¹³ (İbn Sîde, 1996: 1/274), (Firûzâbâdî 2005: 967).

¹⁴ (İbn Sîde, 1996: 2/62), (Andüzi 2000: 9/244).

¹⁵ (İbn Düreyd, 1987: 2/1040), (Muhtar 2008: 421).

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

			başkasının hakkına el uzatma		
16.	إِسْتِثْمَارٌ	İstismar	Birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme	Parayı çalıştırmak, yatırım ¹⁶	
17.	مَشْرَبٌ	Meşrep	Yaradılış, huy, mizaç	İçme yeri ¹⁷	
18.	سُوءٌ قَصْدٌ	Suikast	Gizlice cana kıymak	Kötü iş için niyetlenmek ¹⁸	

5. ARAPÇA ANLAMLARIYLA AYNI KULLANILAN TÜRKÇE KELİMELEER

Yaşar Avcı'nın Türk Dil Kurumu Sözlüğüne dayalı olarak yaptığı araştırmaya göre, 6463 kelimeyle Arapça Türkçe kelimelerin oluşumuna yardımcı diğer diller arasında ilk sırada yer almıştır (TDK, 2005). Bu sayı, Latin harflerinin sesleri ve fonetikten kaynaklanan farklar dışında Türk dilinin Arap dilinden ne ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Çok sayıda sözcük, iki dilde söyleyiş ve anlam bakımından tutarlı bir şekilde kullanılmaktadır. Daha önce açıklanan söyleyiş ve anlamları farklı olan bazı sözcükler hariç burada tüm ortak sözcüklerden bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple bazı örnekler verilmekle yetinilecektir (Daha bilgi Bkz. Haznevi, 2018; Taher, 2018).

No	Arapça	Türkçe	No	Arapça	Türkçe	No	Arapça	Türkçe
1.	أَخْلَاقٌ	Ahlak	17.	خَرِيْطَةٌ	Harita	33.	مَدْرَسَةٌ	Medrese
2.	تِجَارَةٌ	Ticaret	18.	حَسَّاسٌ	Hassas	34.	مَسْئُوْلٌ	Mesul
3.	عَدَالَةٌ	Adalet	19.	هَوَاءٌ	Hava	35.	نَادِرٌ	Nadir
4.	قَرَارٌ	Karar	20.	هَدِيَّةٌ	Hediye	36.	نَتِيْجَةٌ	Netice
5.	عَائِلَةٌ	Aile	21.	حِسَابٌ	Hesap	37.	رَقْمٌ	Rakam
6.	وَطَنٌ	Vatan	22.	إِفْتِرَاءٌ	İftira	38.	رَسَامٌ	Ressam
7.	عَسْكَرِيٌّ	Askeri	23.	إِعْلَانٌ	İlan	39.	سَاعَةٌ	Saat
8.	عَاشِقٌ	Aşık	24.	إِرَادَةٌ	İrade	40.	دَاخِلٌ	Dahil
9.	آيَةٌ	Ayet	25.	عِصْيَانٌ	İsyan	41.	دَائِمًا	Daima
10.	بَقْلَاوَةٌ	Baklava	26.	قَبِيْلَةٌ	Kabile	42.	دَقِيْقَةٌ	Dakika
11.	بَلَدِيَّةٌ	Belediye	27.	قَهْوَةٌ	Kahve	43.	أَسِيْرٌ	Esir
12.	بُلْبُلٌ	Bülbül	28.	كَيْفِيْلٌ	Kefil	44.	فَقِيْرٌ	Fakir
15.	جَنَازَةٌ	Cenaze	29.	حَقِيْقَةٌ	Hakikat	45.	فَايْدَةٌ	Fayda
14.	جَسُوْرٌ	Cesur	30.	مِهَارَةٌ	Maharet	46.	ذَكِيٌّ	Zeki
15.	غَرِيْبٌ	Garip	31.	صَاحِبٌ	Sahip	47.	وَقْتُتٌ	Vakit
16.	خَبْرٌ	Haber	32.	شِفَاءٌ	Şifa	48.	زَلْزَلَةٌ	Zelzele

Türkçeye lafız ve mana özelliklerini koruyarak giren Arapça kelimelerin genelinin mastar türünden olduğuna işaret etmek gerekmektedir. Arapça mastarlar

¹⁶ (Muhtar, 2008: 372).

¹⁷ (Muhtar, 2008: 2/1182).

¹⁸ (Muhtar, 2008: 3/1820).

Türkçede farklı formlarda kullanılmaktadır. Bazıları isim olarak kullanılmaya devam ederken kimileri de leş lan olmak etmek gibi yardımcı eklerle fiil halini almaktadır. Bununla birlikte kelime kökeni olarak aynı mana korunmaktadır.

SONUÇ

Türk diline, tarihine, bugünkü durumuna gelene kadar geçirdiği aşamalara ve Arap Dili'nin üzerindeki etkisine ışık tuttuktan sonra şu sonuçlara varabiliriz: Arap harfli eski Türkçe Arapçadan yaklaşık % 70 oranında etkilenmiştir, Arapçanın Kur'an-ı Kerim'in dili olması sebebiyle Müslümanlar tarafından öğrenilmesi bir görev kabul edilmiştir. Arapçanın Türkçe üzerindeki etkisi, 1928'deki "harf devrimi" sonrasında Arapça kelimelerin kullanımının azalması ve Latin harflerinin benimsenmesiyle % 30 civarına düşmüştür. Bununla beraber Türkçeyi etkileyen en önemli yabancı dil olma özelliğini korumaktadır.

Modern Türkçe, 24 farklı dilden kelime almış ve etkilenmiştir. Bu bağlamda 6463 kelime ile Arapça birinci sırada ve 4974 kelime ile Fransızca ikinci sırada gelmiştir. Öte yandan Türkçe üçüncü en çok etkilendiği dil olan Farsçadan 1347 kelime ve etki bakımından sıralamada hemen onu izleyen İngilizceden 583 kelime almıştır. Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerin büyük çoğunluğu "M" harfi ile başlayan sözcüklerdir.

Türkçede "etmek" yardımcı fiiliyle kullanılan kelimelerin neredeyse tamamı Arapça asıllıdır. İki dil arasındaki etkileşim telaffuz ve anlam açısından farklılık göstermiştir. Türkçede aynı söyleyiş ve anlama sahip Arapça kelimeler olduğu gibi orijinal anlamından farklı biçimde kullanılan kelimeler de bulunmaktadır. Türkçede Arapçada olduğu gibi ikillik ve çoğulluk kalıpları bulunmamakta, kelimelerin sonuna "ler-lar" eki ya da çoğul anlamlı bir sıfat ile beraber kullanılarak kelimeler çoğul yapılmaktadır. Türkçeye geçen Arapça kelimelerin bazıları çoğul anlamlı olsa da "ler-lar" eki ile yeniden çoğullaştırılmıştır.

KAYNAKÇA

- ABDULAZİZ, Tâhâ (2013). *et-Tatavvuru'l-Hadârî li'l-İ'lâm et-Turkî*. Doktora Tezi. Kahire: Zekâzik Üniversitesi.
- AKAR, Ali (2020). *Türk Dili Tarihi*, Ankara: Ötüken Neşriyat yay.
- AKTAŞ, Osman (2020). "Sözcük ve Tümce Yapıları Bakımından Türkçe ve Arapça Arasındaki Temel Farklılıklar". *Ankara III. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi*. (edt. Fulya Köksoy). Ankara: ISPEC Yay, 189-200.
- AKTAŞ, Osman (2019). "Kelime Türetme Örneğinde Fars Dilbilimcilerin Arap Dilbiliminden Etkilenmesi". *TYB AKADEMİ* 9/26, 101-112.
- ANDÜZİ, Ribenhard (2000). *Tekmiletü'l-Me'âcimi'l-Arabîyye* (Çev. Muhammed Selim en-Nuaymi- Cemal el-Hayyat), Bağdat: Kültür ve Medya Bakanlığı.

Diller Arası Etkileşim: Arapça ve Türkçe Örneği

- ARPA, Enver (2018). *Şeyhülislam Kemal Paşazade ve Tefsir Anlayışı*, Ankara: Fecr Yay.
- AVCI, Yaşar (2006). *Arapça Kökenli Osmanlıca Sözcükler*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi
- BARTHOLD, Wilhelm (1996). *Târihu't-Turk fî Asyâ'l-Vustâ* (Çev. Ahmed Saîd Süleyman), Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyyeti'l-Âmme yay.
- Ebü'l-Hasen Alî b. İsmâîl ed-Darîr İbn Sîde, *el-Muhassas*, (Beyrut: Dar İhya et-Turasi'l-Arabî, 1996)
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2019). *Türk Dili Tarihi / Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla*, Ankara: Akçağ Yay.
- EZDÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Duraid (1987). *Cemheretü'l-luğa* (Thk. Remzi Ba'albeki), Beyrut: Daru'l-İlm lil-Melayyin.
- FERÂHÎDÎ, Ebû Abdîrahmân el-Halîl b. Ahmed. *Kitâbü'l-Ayn* (Thk. Mehdi el-Mehzumi- İbrahim es-Samrrai), Beyrut: Dar ve Mektebetü'l Hilal.
- FÎRÛZÂBÂDÎ, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn b. Ya'kûb (2005). *el-Kâmûsü'l-Muhît*, Beyrut: Müesseset'ü r-Risale.
- HAZNEVÎ, Muhammed Sabır (2018). *Arapça-Türkçe Ortak Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul: Cantaş Yay.
- İBN DÜREYD, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen (1987). *Cemheretü'l-luğa* (Thk. Remzi Munir B'alebeki), Beyrut: Daru'l-İlm lil-Melayyin.
- İBN FÂRİS, Ebû'l-Hüseyn Ahmed (1986). *Mücmelü'l-luğa* (Thk. Zuheyir Abdulmihsin Sultan), Beyrut: Müesseset'ü r-Risale.
- İBN FÜNDÜME, Ebû'l-Hasen Dehirüddîn (2004). *Tarihü Beyhak*, Dimaşk: Daru İkrâ.
- İBN MANZÛR, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem (1993). *Lisânü'l-'Arab*, Beyrut: Dar Sadir.
- İŞLER, Emrullah (1997). *Türkçe'de Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- KÂMİL, Muhammed (1896). *Ğâyetü'l-Emânî fî Tafsil Kavâ'idi'l-Lisâni'l-'Usmânî*, İstanbul: Matba'at Kısbar.
- KÂŞGARÎ, Ebû Abdillâh Sedîdüddîn Muhammed b. Muhammed (1914). *Divânü lugâti't-Türk*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- KEHHÂLE, Ömer Ridâ. *Mu'cemu'l-Muellifîn*, Beyrut: Mektebetü'l-Musennâ.
- KUŞCUZADE, Münir (2013). *Esasiy'atü'l-Lugati't-Türkiyye*, İstanbul: Cantaş Yay.
- MAKDÎŞ, Mahmud (1988). *Nuzhetü'l-Enzâr fî 'Acâibi't-Tevârih ve'l-Ahbâr* (Thk. Ali ez-Zevvârî, Muhammed Mahfûz), Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî.
- MUHTAR, Ahmed (2008). *Mu'cemu'l-Luğati'l-'Arabîyyeti'l-Mu'âsıra*, Kahire: Âlemi'l Kütüb.
- RÂZÎ, Muhammed b. Ebû Bekir (1999). *Muhtârü's-Sihâh* (Thk. Yusof eş-Şeyih Muhammed), Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye.
- SÂBÂN, Suheyl (2005). *Mu'cemu'l-Elfâzi'l-'Arabîyye fî'l-Luğati't-Turkiyye*, Riyad: Câmî'atu'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye.

- ŞÂMÂN, Mus'ad Suveylim (1994). *Kavâ'idu'l-Luğati't-Turkiyye*, Riyad: Câmî'atu'l-Melik Su'ûd yay.
- TAHER, Usama Mohammed (2018). *Arapça-Türkçe Ortak Kelimeler*, İstanbul: Akdem Yay.
- TURBÂNÎ, Cihâd (2010). *Mietu min 'Uzamâi Ummeti'l-İslâm Ğayyarû Mecnâ't-Târîh*, Kahire: Dâru't-Takvâ li'n-Neşr ve't-Tevzî.
- Türk Dili Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK.
- USER, Hatice Şirin (2006). *Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, Ankara: Akçağ Yay.
- YAQOOB, Luay Hatem (2020). *Mim Harfi Üzerinden Bir Dil Fesefesi Denemesi*, İstanbul: Muarrib Yay.